

Татјана Кандић
Апелациони суд у Крагујевцу

ВЛАСТ И СУДСКА ВЛАСТ У ПЕРИОДУ ТУРСКОГ УСТАВА И УСТАВОБРАНИТЕЉА

Сажетак

У раду је дата анализа првог устава у уставној историји Србије, првог устава на Балкану, Турског од 1838. године који се примењује три деценије. Објашњене су одредбе устава које регулишу поделу власти. Кнез и Савет су укрстили копља у домену извршне и законодавне власти. Анализирана је судска власт која се одваја од управе, штити новостворене вредности и постаје унутрашње огледало српске нововековне историје.

Уставобранитељски режим (1842-1858), нови је систем у управи, влади који настоји да ограничи власт владара стварањем нових институција. Предмет проучавања за време уставобранитељског режима су: писани закони, стварање државног апарата, чиновничког слоја, судске организације и поступка, првог административно-судског механизма, услова поделе власти, вршења власти.

Кључне речи: устав, конституционализам, подела власти, управа, судска власт чиновнички слој, власт у реалном животу.

Уставна историја Србије богата је, разноврсна, неправилна, са успонима и падовима, траје вековима. Државно-правни положај Србије у XIX веку одређивао је уставни развој земље.¹⁾ Србија од првог Сретењског устава од 1835. године који се примењивао око педесет дана и Турског устава од 1838. године који се приме-

1) Класична дефиниција државе обухвата три компоненте: земљу, становништво и власт. У науци још увек није одређен минимум сваког од ових елемената како би се стекао статус државе. Ханс Келзен, *Опита теорија права и државе*, Београд, 1951, 216.

њивао три деценије, улази у уставно стање. Доношењем Турског устава идеја конституционализма у Србији добија корене, када велики број европских држава не поседује устав ни формално ни материјално.²⁾ Конституционализација државне власти значи ограничење и институционализацију државне власти. За време уставобранитељског режима ограничава се власт владара, извршна власт стварањем нових институција, доношењем писаних закона, изградњом чиновничког слоја и судско-административног механизма.

1. ТУРСКИ УСТАВ ОД 1838. ГОДИНЕ

Устави Србије су резултат различитих унутрашњих и спољашњих политичких прилика и идеолошких околности. Почетком XIX века у Србији, као делу великог Турског царства, потребно је било да се прописима регулише аутономија на ослобођеним територијама и да се заврши револуција.³⁾ Народно незадовољство дахијском влашћу, уз слабљење Турске, антагонизам Аустрије и Руског Царства било је повод за устаничко врење.⁴⁾

Прилике за доношење устава су сазреле, али се овај акт морао донети уз сагласност моћних сила. Русија, Турска и Аустрија су активно учествовале у изради новог устава⁵⁾, настојећи да ограниче Кнеза и Србију путем уставом регулисаног Савета, са „непокретним“ саветницима.

Турски устав од 1838. године донет је у форми царског хатишерифа. У односу на неуставно стање он је био значајан напредак. Овај Устав представљао је компромис у међународним околностима и водио је Србију ка националној независности, а уставно-правно су уобличени резултати ослободилачког устанака и српске револуције. Турски устав регулисао је организациону и функционалну одвојеност носилаца власти, уз ограничен утицај носилаца

---

2) Видети: Александар Фира, *Уставно право Републике Србије*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2007, 90.

3) Радош Љушић, *Историја српске државности, Србија и Црна Гора*, Српска академија наука и уметности, Нови Сад, 2001, 152.

4) Видети, Дејан Медаковић, „Идејне припреме Српског устанка“, *Изабране српске теме*, књига 4, Београд, 2006, 5-21; Љубомирка Кркљуш, *Правна историја српског народа*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, Нови Сад, 2002, 174-176.

5) Љубомирка Кркљуш, *н.д.*, 227.

једне власти на другу. Политичку власт деле Кнез и Савет, који су укрстили копља у домену извршне и законодавне власти, управе и чиновништва, у борби за контролу владе. Начело поделе власти нарушавао је утицај Кнеза на законодавну, а Савета на извршну власт. Турски устав у надлежност Књаза ставља „извршеније уредаба, закона“, а „издавање свима Званичницима и Чиновницима Провинције налога“.⁶⁾ Кнежева права су ограничена Законом о Савету јер је морао министре узимати из реда саветника, који су и после отпуштања задржавали саветничко звање.⁷⁾

Други стуб државне власти био је Совјет. Одредбе Устава обавезивале су Кнеза да узме у Совјет своје најоштрије противнике и на тај начин га онемогућавале да их уклони из Совјета који броји 17 чланова.⁸⁾ Милош Обреновић је, по овом Уставу, имао овлашћење да поставља три попечитеља, али је при избору био ограничен само на чланове Савета. Турски устав је из Сретењског преузео одељак о чиновницима и додао следеће привилегије: сталност у служби (чиовник се не може отпустити и сменити), непокретност (чиовник не може бити премештен у друго место по потреби службе), ослобађање од пореза и забрану телесног кажњавања.

Совјету је припала законодавна власт: припрема законе и подноси их Књазу на потпис. Закон, који је у Совјету усвојен већином гласова, Књаз није могао одбити. Њему су припали финансијско законодавство (састављање буџета и одобрење намета) и одређене административне функције. Књаз је издао указ о Народној скупштини 30. марта 1839. године који је постао први српски, уставни амандман. Осим одредби о органима власти, положају чиновника, важне су и одредбе Устава: 1) одредбе о организацији судства; 2) одредбе о укидању кулука; 3) забрана успостављања феудалних односа.

Важна тековина нововековне српске историје, Турског устава је одвојеност судства од управе. Турски устав је створио темеље модерне државе, формирана је државна администрација и организовано је судство одвојено од управе. Трећина чланова Устава посвећена је судству, јер Србија није имала грађански, кривични и

---

6) Члан 3 Турског устава.

7) Радос Љушић, *Српске државности 19 века*, Српска књижевна задруга, Београд, 2008, 177.

8) При постављању саветника, кнез полази од њиховог угледа, способности и заслуга, али су му допуњеном законском одредбом за постављање саветника потребни предлог и мишљење Совјета.

закон о кривичном поступку, па је поменути Устав садржао ове одредбе. Број одредби о судству нарушава уставни карактер, али је у томе и био његов историјски значај.⁹⁾ Суд је независан и тростепен: мировни, окружни и апелациони, а судије су непокретне. „Ниједан судија није могао бити збачен, пре но што се његова кривица докаже пред судом. Никакав чиновник ни грађанин не може ни привремено бити намештен у суду, нити се мешати у судска дела“.¹⁰⁾

Турски устав укинуо је апсолутизам Милоша Обреновића, ограничена је власт монарха, увео је уставну монархију. Овај Устав је једним делом органски закон, који регулише унутрашњу управу у земљи. Устав је штитио, у мањој мери него претходни, основна грађанска права, водио ка потпуној националној независности, укинуо кулук и прогласио слободну трговину. Омогућио је демократизацију политичког живота у држави и основ је за трајнију организацију власти и механизме уставности.¹¹⁾ Од његовог обнародовања, па до доласка кнеза Михаила Обреновића у Србију (1839-1840), донето је око 30 закона и уредби. Србија из два устанка, ствара уставе којима регулише своје односе, постаје правна држава.¹²⁾

2. УСТАВОБРАНИТЕЉСКИ РЕЖИ

Уставобранитељи су старешине који су чинили опозицију Милошу Обреновићу и утицај уставобранитеља на државну организацију почео је од доношења Турског устава, а почетак режима се везује за Скупштину одржану 1842. године, избор Александра Карађорђевића за кнеза Србије. Овај нови режим, нови дух у управи, влади настоји да ограничи власт владара, стварањем нових институција.¹³⁾ Да би се обезбедила приватна права грађана и приватна својина требало је створити писане законе; затим, да би чинов-

9) Устав од 1838. правно је несавршен акт (нема систематизације, није подељен по главама, има 66 чланова, који се односе на регулисање врховних органа власти, поједине одредбе су и противуречне.

10) Члан 44 Устава Књажевства Србије од 1938. године. Јаша Продановић, *Политичке и правне студије*, Просвета, Београд, 1990, 86.

11) Видети: Слободан Орловић, *Начело поделе власти*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008, 59.

12) Татјана Кандић, *Судска власт у уставном и законодавном развоју Републике Србије*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, 76.

13) Илија Гарашанин и Тома Вучић Перишић су били стубови уставобранитељског система.

ништво било у равнотежи са владаоцем и делило државну управу „требало је изградити чиновнички ред и разграничити државну службу од струке, струку од звања, обезбедити људе да заузму звања; као и развити судску организацију и поступак“.¹⁴⁾ Била је то олигархијска владавина Совјета, а њени доприноси су доношење писаних закона, подела централне управе на министарства, независност чиновника, одвајање судске од управне власти, укидање кулука, потпуна слободна трговина, заштита “приватне сопствености“.¹⁵⁾ Уставобранитељски период завршен је Светоандрејском скупштином одржаном 1858. године и повратком Милоша Обреновића на власт, који не поштује уставне и законске одредбе.

Грађански законик (1844) највеће је правно дело уставобранитељског времена. Саставио га је Јован Хаџић по узору на аустријски општи Грађански законик (1811), који је за основу имао римско право. Овај законик садржи и елементе народног обичајног права. Најважније новине односе се на регулативу о породичној задрузи и искључење женске деце из наслеђа. Правила о поступању судава садржана су и систематизована у *Закону о судејском поступку у границама грађанским* од 1853. године, а обнародовано је више кривичних закона.

Опозиција Милоша Обреновића, коју су чинили саветници, сада постаје позиција која се бори за власт. Совјет је Устројенијем добио овлашћење да предлаже познате, способне и поштене људе, који улазе у састав Совјета. Врховна власт је подељена између Књаза и Совјета, тако да ни један ни други орган нису доминантни. Новим Законом о Совјету још више је сужена власт владоца, а јача непокретност саветника. Стекавши значајна права, чиновништво постаје угледан слој у друштву, који се дели на слојеве, али овај угледни слој настоји и да се одвоји од народа.¹⁶⁾

Унапређење организације судске власти представља важно својство овог периода. Судство је прешло пут од примитивног (за време Првог и Другог устанка и владе Милоша Обреновића) до модерног судства према одредбама Сретењског устава и Турског устава, полазећи од нормативне регулативе тако и од судске ор-

---

14) Слободан Јовановић, *Уставобранитељи и њихова влада*, БИГЗ, Београд, 1990, 28 и 29.

15) Слободан Јовановић, *н.д.*, 27 и 28.

16) После поновног избора у јуну 1843. године Кнез Александар Карађорђевић покушао је да се одвоји од уставобранитеља, тако што су крагујевачки посланици предлагали да се збаци саветници. Овај покушај није успео. Драгослав Јанковић, *Историја државе и права Србије XIX века*, Београд, 1958, 70-71.

ганизације. Постоје три врсте судова: у селима Примиритељни, у сваком округу првостепени, а у престоници Апелациони. Примиритељни и првостепени суд добијају коначну, последњу власт у појединим предметима. Примиритељни суд састављен је од председника и два члана које бирају мештани.¹⁷⁾ Окружни судови састављени су од председника и три члана и судили су грађанске парнице, трговачке спорове и кривична дела. Апелациони суд суди у другом степену спорове и кривице. Врховни суд је основан 1846. године, добио је власт касирања, променио је назив у Врховни и Касациони суд. Од 1858. године Врховни и Касациони суд је постао чисто Касациони.

Судови су имали пуно предмета и споро су радили¹⁸⁾ због великог броја предмета, писменог поступка, више судских инстанци, недовољног знања судија, али и због тога што су правници чинили свега 20% званичног особља, недовољног судског особља. Неписменост је дуго пратила судство. Број незавршених првостепених судских предмета 1843. године је око хиљаду, а 1857. године близу четрдесет хиљада, док 1858. године преко осамдесет хиљада у првостепеним судовима.¹⁹⁾ На завршетак парнице чекало се по неколико година. Уставобранитељи су се залагали за режим строге законитости, без насиља и неправде.

Скупштина је за време уставобранитеља била орган непрецизно дефинисане надлежности. Скупштину су чинили посланици са локалног нивоа и позивни представници управе и црквене власти. Овај орган нема законодавну власт и правила одлучивања. На скупштинама се није расправљало снагом аргумената, већ се галамило, а важећа је била она одлука која је „извикана“. Међутим, Светоандрејска скупштина је имала велики значај, јер је збацила државног поглавара Карађорђевића, оборила митрополита, збацила државне саветнике и потресла чиновништво, па и саме кметове и одмах успоставила власт Обреновића. Закон о Народној скуп-

17) Надлежан је за грађанске парнице чија вредност не прелази сто гроша и за она кривична дела за која се може изрећи казна затвора до три дана или 10 удараца штапом.

18) Године 1853, према подацима које је Слободан Јовановић навео у свом делу *Уставобранитељи и њихова влада*, БИГЗ, Београд, 1990, 38, званичних лица судске струке било је две стотине четрдесет два и то: шеснаест неписмених, седамдесет шест са основном школом, шездесет девет са завршеном гимназијом, тринаест са богословијом, деветнаест са филозофијом и четрдесет девет свршених правника.

19) На крају 2013. године у свим судовима у Републици Србији нерешених пренета је 2.874.782, од тога 1.772.149 старих, нерешених предмета према датуму иницијалног акта. Врховни касациони суд, *Анализа рада судова опште и посебне надлежности за 2013. годину*, Београд, 2013, 42.

штине од 1858. године разликује две врсте посланика: посланике које бирају вароши и срезови и посланике који улазе у Скупштину по свом положају (председници судова, окружни начелници, протојереји...) и регулише услове стицања и коришћења ограниченог бирачког права.²⁰⁾

На челу управе су три попечитеља (унутрашњих дела, финансија, правосуђа и просвете) који чине „централно правленије“, као и попечитељ иностраних дела који је Књажев представник. Министри су истовремено и саветници који делују самостално у свом ресору, али не образују владу. Од старешина се тражи да су школовани или бар писмени, да су познати и виђени у народу. Чиновник не може бити отпуштен административним путем, него само судски, те је заштићен од самовоље више власти. Влада је морала „водити процес“ против чиновника којег жели отпустити.²¹⁾ У малој, нешколованој и полуправној Србији, чиновници уживају привилегован положај. За добру бирократију према Слободану Јовановићу потребно је: створити чиновништву сигуран положај; развити професионалне способности чиновника, држати чврсту дисциплину. Уставобранитељи, заклоњени иза државног апарата, владају из сенке углавном над појединцем, али једним делом и над народом.

У почетку овог режима присутне су добре стране, призната су приватна права (не и политичка права), државне послове вршили су искључиво чиновници, створена је организација судства и овај неолиберални, бирократски режим био је напредак у односу на ранији режим Милоша Обреновића. Међутим, чиновници за време уставобранитеља нису били професионално способни, спремни, довољно дисциплиновани да реализују задате послове.

Историјски значај уставобранитељског режима је настанак прве, основне државне организације, ствара се први административни и судски механизам, као и основе система просвете. У уставобранитељском режиму²²⁾ стварају се: прописи, нове институције, државни и судски механизам, учвршћује подела власти.

20) Закон о Скупштини донет је 28.10.1858, Други закон о Скупштини донела је Светоандрејска скупштина 5.1.1859, Трећи је донет 14.1.1859, а Четврти закон 29.3.1860. године. Скупштина је, упркос овим законима, остала без законодавне власти.

21) Слободан Јовановић, *н. д.*, 57-58.

22) „Кнез Михаило, исто као и његов отац Милош, није могао владати по Уставу од 1838, па је долазио у сукоб с уставобранитељима. Порта је морала послати 1840. године свог изасланика у Србију да мири завађене стране, али до коначног измирења није дошло јер су обе стране биле непопустљиве“. Драгослав Страњаковић, *Влада Уставобрани-*

3. ИЗВРШНА И ЗАКОНОДАВНА ВЛАСТ

Турски устав, нема одредбу о подели три власти, али ово начело произилази из садржине Устава. Стубови извршне власти су Књаз и Совјет. Створен је снажан Совјет састављен од седамнаест најугледнијих субјеката који ће се старати о народним интересима и помагати Књазу у државним пословима.²³⁾ Законом о Савету ограничена су права Књаза јер је морао министре узимати из реда саветника, који су и после отпуштања задржавали саветничко звање.²⁴⁾ Министри су и саветници и њихов положај је регулисан законом. Делују у свом ресору самостално и не образују формално владу. Уз непокретност саветника, ограничена контрола над попечитељима доводи до тога да Књаз губи битку са Совјетом, јер је спутан правом премапотписа.

Доношењем Турског устава од 1838. године, Србија постаје уставна монархија, те је и сам владар подвргнут уставу. Књазу је дато минимално право утицаја на стварање закона. Начело поделе власти нарушавао је утицај Кнеза на законодавну, а Савета на извршну власт. Закон о устројенију Совјета, који чини целину са Уставом, још више ограничава Књажеву власт,²⁵⁾ док је рад Скупштине допуњен у складу са обичајима земље. Законодавна власт, на основу одредаба овог устава подељена је између Књаза и Државног Совјета. Оба органа имају право законодавне иницијативе. Совјету је припала законодавна власт: припрема законе и подноси их Књазу на потпис. Закон, који је у Совјету усвојен већином гласова, Књаз није могао одбити. Књазу је дато минимално право утицаја на стварање закона и то финансијско законодавство, а вршио је и одређене административне функције. Књаз је улазио у законодавна права Совјета, а Совјет је своја законодавна овлашћења појачавао правом премапотписа. Савет је предлог закона слао

теља 1842-1853, унутрашња и спољна политика, Задужбина Милана Марића-Вилимиријанум, Београд, 1932, 1.

23) Члан 10-12 Турског устава садржи одредбе о надлежности Совјета. Совјет има конкретна овлашћења: вођење буџетске и пореске политике, постављање званичника, чиновника, доношење закона и уредби и војних правила (аката о војсци). Радош Љушић, „О Уставу од 1838. године“, зборник САНУ, *Уставни развртак Србије у XIX веку и почетком XX века*, Београд, 1990, 30.

24) Радош Љушић, *н.д.*, 177.

25) Љубица Кандић, *Устави Кнежевине и Краљевине Србије 1835-1903*, Београд, 1988, 66.

Књазу на потврду који се потом враћао Совјету на проглашавање, а истовремено тумачи законе и уредбе.²⁶⁾

Скупштина није имала законских овлашћења, већ само законодавну иницијативу, тако што подноси представке и молбе Књазу и Совјету да донесу закон.²⁷⁾ Турски устав у организацији власти није оставио места за Скупштину. Порта није желела Скупштину, као и Русија настојећи да преко органа великаша ограничи Милошеву власт.²⁸⁾ Скупштина у овом периоду била је „орган аморфне надлежности и састава.“²⁹⁾ Сазивала се када треба донети одлуке које су углавном препоруке.

Уместо деспотске владавине, развија се државни апарат, механизми административно судске власти, са ширим кругом политичких субјеката као у савременим, развијеним државама.³⁰⁾ Чиновници су преваљали велики пут од Милошевих слугу до државних органа са сталном службом, а своје право, титуле, звања, мундире, плате и пензије црпе из одредби Устава. У малој, нешколованој и полуправној Србији, чиновници уживају привилегован положај, чиновник је обезбеђен од самовоље више власти.³¹⁾

4. СУДСКА ВЛАСТ

Према одредбама Турског устава, испољено је опредељење ка подели власти, створени су темељи модерне државе, формирана је државна администрација, одвојена је судска власт организационо и функционално од извршне власти.

Судство је прешло пут од примитивног (за време Првог и Другог устанка и владе Милоша Обреновића) до модерног судства према одредбама Сретењског устава и Турског устава, полазећи од нормативне регулативе тако и од судске организације.³²⁾ Судство постаје посебна власт, установљена на начелима самосталности и

26) Члан 21 Устројенија Совјета Књажевства Србског од 1839. године.

27) Јован Ницовић, *Уставни развој Србије 1804. до 2006*, Sezam medico, Београд, 2007, 63.

28) Љубомирка Кркљуш, *н.д.*, 192.

29) Слободан Орловић, *н.д.*, 70.

30) Слободан Орловић, *н.д.*, 69.

31) Слободан Јовановић, *н.д.*, 57-58. Устав, Уредба о чиновницима од 17.3.1842, Уредба о пензији чиновника од 3.4.1843, Уредба о пензији удовица и сирочади чиновника од 23.11.1843. године.

32) Данило Данић, *Развитак административног судства у Србији и остале скупљене расправе из јавног права*, Београд, 1926, 13.

независности. Према одредбама Турског устава првостепени судови су сеоски (Примиритељни суд), други степен чине седамнаест првостепених и другостепених Окружних судова и трећи ниво је Апелациони суд. Одредбе Турског устава су темељ за организацију судова, уређење судске власти и поступак, систем казни, као и других установа. Совјет је искључен из вршења судске власти. Судску власт врши Апелациони суд. Врховни суд је вршио касациону власт. Вишестепеност судова је расподела надлежности између судова различитог степена и обезбеђује улагање жалбе вишем суду на пресуду нижег суда.³³⁾ Судије суде у већу и судови су независни и одвојени од других органа. „Ниједан судија није могао бити збачен, пре но што се његова кривица докаже пред судом. Никакав чиновник ни грађанин не може ни привремено бити намештен у суду, нити се мешати у судска дела“.³⁴⁾

Судска власт је независна на крају уставобранитељског периода (1858), када је из Врховног суда издвојен Касациони суд, који контролише рад нижих судова и примену закона. Уставобранитељи су се залагали за режим строге законитости, без насиља и неправде што је довело до великог броја предмета, уз писмени поступак, више инстанци и недовољно професионалног знања судија и судског особља. Постојала је несразмерност између уставобранитељске организације и спреме судија, и несразмерност организације суда и врсте, вредности предмета спора.

5. УСТАВНА И ЗАКОНОДАВНА РЕГУЛАТИВА ПОДЕЛЕ ВЛАСТИ И СУДСКЕ ВЛАСТИ У ПРАКСИ

Устав је највиши акт, динамичан и жив инструмент друштва. Требало би да добар и квалитетан устав прати и квалитетна примена, пракса. Турски устав је био конзервативнији од Сретењског, али је одговарао времену у коме је настао, примењиван је три деценије, није био прецизан и јасан, често је мењан законима и праксом.³⁵⁾ Овај устав допринео је; елиминисању кнежевог апсолутистичког начина владавине и стварању уставне монархије,³⁶⁾ развоју устав-

33) Видети: Миодраг Јовичић, *Лексикон српске уставности*, Филип Вишњић, Београд, 1999, 43.

34) Члан 44 Устава Књажевства Србије од 1938. године.

35) Слободан Јовановић, *н. д.*, 121-122.

36) Радош Љушић, „О Уставу од 1838. године“, 31.

ности и законитости. Књаз је доведен под Устав, а апарат власти је стабилизован.

У првим годинама развоја српске државе, начело поделе власти је додела моћи једном полу (Књазу или Совјету). Подела власти у стварности је чврста, а чланови Совјета заштићени од апсолутизма Милоша Обреновића. Међутим, прописана власт у реалном животу у сенци је стварне политичке власти владара, посебно извршне власти, а на штету друге две власти: законодавне и судске власти. Веома је изражен распон између прописаног у уставу и стварног за време примене Турског устава, од 1838. године до краја седме деценије XIX века. Овај распон између прописаног и стварног је одраз неразвијених друштвено-политичких прилика и бурних промена и прелома у развоју државе.

Судска власт у периоду од 1838. године до седамдесетих година XIX века у Србији одвојена је од других власти, штитила је економско-друштвене и политичке односе, нову државну организацију, нове вредности, била брана самовољи и неправди.

ЛИТЕРАТУРА

- Данић Данило, *Развитак административног судства у Србији и остале скупљене расправе из јавног права*, Београд, 1926.
- Фира Александар, *Уставно право Републике Србије*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2007.
- Јанковић Драгослав, *Историја државе и права Србије XIX века*, Београд, 1958.
- Јовановић Слободан, *Уставобранитељи и њихова влада*, БИГЗ, Београд, 1990.
- Јовичић Миодраг, *Лексикон српске уставности*, Филип Вишњић, Београд, 1999.
- Кандић Љубица, *Устави Кнежевине и Краљевине Србије 1835-1903*, Београд, 1988.
- Кандић Татјана, *Судска власт у уставном и законодавном развоју Републике Србије*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013.
- Келзен Ханс, *Општа теорија права и државе*, Београд, 1951.
- Кркљуш Љубомирка, *Правна историја српског народа*, Нови Сад, 2002.
- Љушић Радош, „О уставу од 1838. године“, зборник САНУ, *Уставни развитак Србије у XIX веку и почетком XX века*, Београд, 1990.

- Љушић Радош, *Српске државности XIX века*, Београд, Српска књижевна задруга 2008.
- Медаковић Дејан, „Идејне припреме Српског устанка“, *Изабране српске теме*, књига 4, Београд, 2006.
- Ницовић Јован, *Уставни развој Србије 1804. до 2006*, Sezam medico, Београд, 2007.
- Орловић Слободан, *Начело поделе власти у уставном развоју Србије*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008.
- Продановић Јаша, *Политичке и правне студије*, Просвета, Београд, 1990.

Tatjana Kandic

AUTHORITY AND JUDICIAL POWER IN THE PERIOD OF TURKISH CONSTITUTION AND CONSTITUTIONALISTS

Resume

The Turkish Constitution of 1838 presented the tzarhatiserif and was implemented over three decades. The political, legislative and executive powers were shared between the Prince and the Council. The Turkish constitution laid the foundations of a modern state, the state administration was established and the judicial function was separated from the authority. The court was three-staged: peacekeeping, district and appellate, whilst the judges were immobile.

During the Constitutionalists regime (1842-1856) the foundation of the state organisation was laid and the first administration and court mechanism was established. During the Constitutionalists regime written laws were enacted, new institutions were made, together with the state apparatus, court organisation and procedure; the power distribution was strengthened, a condition for power execution.

The power prescribed by the Turkish Constitution in the real life was overshadowed particularly by the executive power, to the detriment of other two powers: legislative and court. The court function in the period from 1838 to the seventies of XIX century in Serbia contributed to the protection of social, economic and political relations, the protection of the state organisation and new values.

Key words: constitution, constitutionalism, separation of powers, administration, judiciary, bureaucracy, government in real life.

Овај рад је примљен 8. априла 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 05. јуна 2015. године.